

“Ang Kalayo sa Uhot sa Palay” (The fire of Rice Sheaves)

Translated into visaya by: **Engr. Rainier G. Amilbahar**

Cotabato Seismic Station

Seismological Observation and Earthquake Prediction Division

Philippine Institute of Volcanology and Seismology

PHIVOLCS Office, Old Hospital Site, Heroes road, Besides

Barangay Hall, Barangay RH-1, Pedro Colina hill, 9600

Cotabato City, Philippines

Email add: rain_amilbahar@yahoo.com

Mobile phone no. +63 917 472 0994

(Kini gisulat ni T. Nakai gikan sa “BUHI NGA GINOO” nga gisulat ni R. Hearn nga makit-an sa mga libro sa mga elementarya nga gaeskwela sa nasud sa mga Hapon. Kini gitug-tan ug gi-aprubahan sa Ministry of Education sa Japan niadtong milnobentay-sentos traentay-siete (1937) ug gisulat sa English ni Dr. O. Muta.).

“Dili kini ang na-andan”, ang gihonghong ug giingon ni Gohei sa iyang kaugalingon sa dihang nigawas siya sa iyang balay. Ang linog dili kaayo kusog ug bayolente.

Apan ang dugay ug hinay nga paglihok ug gi-ubanan sa dalobdub nga tingog sa yuta, dili kini sama sa mga niaging linog nga naagihan na ni tiguwang Gohei.

Mura kini’g ga-bahad! Sa iyang garden nga iyang nahimutangan, nabalaka ug iyang gi-tan-aw ang iyang mga kabanay sa ubos nga daplin sa bay-bay sa dagat nagpuyo. Ang mga tawo sa ilang lugar iya-iya ug andam para sa umaabot nga piyesta sa pag-ani nila ug palay, ug murag wala lang nila nama-tikdan ug damha ang linog.

Sa dihang gitan-aw ni Gohei ang dagat, nakuratan ug nabalaka siya sa iyang nakita. Ang balod niatras paingun sa pusod sa dagat ug kontra kini sa hangin.

Sa ta-ud ta-ud pa, nalapad ang buhangin sa bay-bay ug nakita ang dagkong itom nga mga bato sa dagat.

Ginoo ko!(Hesus!) pang-ginoo si Gohei, mao ni ang TSUNAMI!...huna huna niya. (ang tsunami mao ang dagkong balod nga muigo sa bay-bay sa dagat tungod sa linog, pagbuto sa bulkan ug pag katumpag sa yuta sa bay-bay sa dagat.). Kung wala siya'y buhaton ang kinabuhi sa upat ka gatos nga tawo nga iyang kabanay mameligro ug tunlon lang kini sa dagkong balod uban sa ilang banay.

Dili dapat masayang ang oras bisan usa lang ka minuto. “Mao na gyud ni!”, iyang singgit ug nidagan siya padulong sa sulod sa iyang balay. Nigawas pud dali-dali si Gohei sa iyang balay ug nagdala kini ug dagkong sulo.

Na-ay gitapok nga bag-o lang gi-ani nga palay nga wala pa mabulag sa uhot ug andam na kining paga-tigumon sa iyang umahan sa palay. “Dako kini nga KA-ULAW, apan dapat nako ni sunogun. Pina-agi sa akong pagsunog sa gitapok nga palay ma-salbar nako ang akong mga kabanay.”.Ug gisunog na gyud ni Gohei ang palay nga wala pa mabulag sa uhot niini, ang kalayo kalit nidako paghangin. Nidagan na pud siya sa uban tapok ug iya gihapon gisunog. Sa dihang nasunog na niya tanan gitapok nga palay sa iyang umahan, gilabay na niya iyang sulo. Ni-tindog siya ug nag-tan-aw sa ubos ug layo nga dagat.

Ang adlaw misalop na ug nagsugod na ug katag ang kangit-ngit. Ang kalayo sa iyang umahan nidako ra gyud ug mura na kinig muabot sa langit sa kataas.

Naay usa ka nakakita sa kalayo ug gibag-ting ang kampana sa ilang templo. “SUNOG! Dunay kalayo sa balay sa atong ging-ulohan”, singgit kini sa batan-ong lalaki nga ilang kabanay. Ug nidagan ni ug dali-dali padulong sa bungtod. Ang mga tiguwang babaye, ug mga bata nisunod sa batan-ong lalaki nga kabanay nila.

Apan para kang Gohei nga gatan-aw sa ubos sa bungtod, hinay kayo ug dalagan sa iyang mga kabanay, mura ra kinig mga amigas sa iyang pamati ug hurot na iyang pasensiya.

Sa katapusan ug wala madugay, niabot ra gyud ang bayente(20) ka batan-ong lalaki nga nidagan padulong kang Gohei. Ila nang paga-patyon ang kalayo. Apan nisinggit si Gohei “Biya-e ninyo nang kalayo, naay

muabot nga katalagman. Pa-anhi-a tanan natong kabanay.” Kusog nga singgit ni Gohei. Ug kada-usa natapok ra gyud tanan niyang kabanay. Iyang gi-ihap ang tiguwang ug batan-ong lalaki apil babaye nga iyang kabanay. Igo na lang sila ug tan-aw sa nasunog nga mga palay.

Ug sa diha-diha nisinggit ug kusog si Gohei. “Tan-awa ninyo didto, Muabutay na!” ug ilang gi-tan-aw sa gamay nga kahayag ang gi-tudlo ni Gohei sa ilaha.

Sa tumoy tumoy sa layo nga dagat nakit-an nila ang nipis nga ngit-ngit nga linya. Samtang ilang gi-tan-aw naga-baga’ ug lapad kini nga pas-pas ug abante.

“Mao nay TSUNAMI” singgit sa usa kanila. Taod-taod pa nakita nila ang tubig sa dagat sa ilang atubangan nga murag kataas sa pampang, ug ni nitamparos ug nibunal sa yuta, gibati nila nga murag kabug-aton kini sa usa ka bukid nga nahugno ug nibunal sa ilaha. Ilang nadung-gan ang dalugdog nga mura kinig gatos ka dalugdog nga nag-dungan.

Sa wala damha naka ambak paatras ang mga tawo. Wala silay Makita sa diha-diha kun dili ang murag panganod nga tubig nga niabante sa bungtod nga murag panganod.

Nakit-an nila ang maka-hadlok nga puti nga tubig sa dagat nga nilabay nga bayolente sa ilang banay. Ang tubig nilabay ug abante katulo(3) sa ilang banay.

Sa bungtod nga ilang gi-kabutangan, walay naka-tingug. Tanang kabanay igo na lang nagtan-aw ug nasayangan sa lugar kun diin nahimutang ang ilang banay.

Nahanaw kini nga murag wala na kay masubay, gi-ukay ug gidala sa dagkong balod.

Ang kalayo sa mga palay sa uma’ ni Gohei nidako na pud pagka-igo sa hangin. Naghatag kinig kahayag sa ngit-ngit nga palibot nila.

Ug sa diha-diha nabalik na ang panimuot sa mga tawo, ug sa unang higayon ilang nahuna-hunaan nga nasalbar sila pina-agi aning kalayo. Ug sa kahilom niluhod tanang tawo kang Gohei. Simbolo sa ilang pasalamat niini.

The end- the end- the end.

Visayan language is the second largest language in the Philippines, commonly used here in the two of the three major island of the Philippines the Visayas and Mindanao. Let be known to all great scholar and educator of Visayas and Mindanao that this translation maybe not perfect but any idea to be add to this is welcome and highly appreciated by the translator. The translator hope that this could be distributed all over tsunami prone area of Visayas and Mindanao. Atleast life maybe save by learning and understanding the Tsunami and earthquake. Thank you very much and More Power.

Terminologies used.

English	-	Visayan
1. Earthquake		Linog
2. Waves		Balod
3. God		Ginoo(Hesus)
4. Sea		Dagat
5. Villagers		Kabanay
6. Village		Banay
7. Fire		kalayo
8. rice		palay
9. wind		hangin